

เทศน์เช้า วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ชีวิตเป็นอย่างนี้ เห็นไหม ชีวิตนี้เวลาเกิดมานี้เวรกรรมพาเกิดนะ เกิดมาสุขสบาย เกิดมาทุกข์ยาก การเกิดมาสุขสบายหรือเกิดมาทุกข์ยากนั้นเป็นเรื่องหนึ่ง แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ว่าอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า

“คนดีเพราะการกระทำ ไม่ใช่ดีเพราะการเกิด”

ที่นี้การเกิดมันเป็นผลของวิญญูะ มันต้องเกิดต้องตายเป็นธรรมชาติของมัน แต่เกิดมาแล้วเราสร้างคุณงามความดีมากขึ้นแค่ไหน ถ้าสร้างคุณงามความดีมากขึ้นแค่ไหน มันจะให้ผลกับการเกิดและการตายอันนั้นไง เวลาเกิดทุกคนอยากเกิดดี ทุกคนไม่อยากจะเกิดทุกข์เกิดยาก แต่การเกิดดีและเกิดทุกข์เกิดยากนี้ เกิดเพราะมันมีกรรมไง

ฉะนั้นเราเกิดมาแล้วทำคุณงามความดี ความดีนี้จะไปหนุนการเกิดและการตายอันนั้น เห็นไหม คุณจิตที่มันสูงส่ง เวลาเกิดมันก็เกิดในครอบครัวที่สูงส่ง แต่จิตที่มันต่ำต้อย มันจะไปเกิดที่สูงส่งที่ไหน จิตที่ต่ำต้อยมันก็คิดแต่เรื่องที่ต่ำต้อย

คนชั่ว ทำความชั่วได้ง่าย ทำความดีได้ยาก คนดี คิดแต่เรื่องดีๆ คิดเรื่องชั่วๆ ไม่ได้ คนดี คิดแต่เรื่องดีๆ เห็นไหม ถ้าคนคิดแต่เรื่องดีๆ จิตมันดีไป ความดีเหมือนปุ๋ยนุ่นที่มันลอยอยู่สูง ความชั่วเหมือนก้อนหินที่มันหนัก ที่มันกดถ่วงลง ความคิดเรื่องบาปอกุศล มันคิดแต่เรื่องความหนักหน่วง มันกดให้จิตนี้ลง แต่ความคิดที่ดีมันคิดเหมือนปุ๋ยนุ่น เหมือนฟองอากาศ มันจะลอยขึ้น นี่บุญกุศลคือความดีที่มันลอยขึ้น จิตที่มันลอยขึ้นคือจิตที่สูงส่ง จิตที่สูงส่งก็เกิดในสิ่งที่ดี

จิตที่ดีเกิดที่ดี พ่อแม่จิตที่ดีจะเกิดที่ดี ความเกิดที่ดีอย่างนี้ นี่เราเกิดมาแล้วเราทำคุณงามความดีหรือเปล่า เราบอกว่า “ทำคุณงามความดี ทำไปทำไม คนเขาทำแต่ความชั่ว ทำแต่บาปอกุศลกัน เขาร่ำรวยมหาศาล ไอ้เรามันทุกข์ยากมาทำคุณงามความดีกัน” .. ร่ำรวยมหาศาลมีแต่ความทุกข์ เราจะทุกข์จะจนขนาดไหน แต่เรามีความสุขของเรา

ทุกข์แล้วมันสุขได้อย่างไร สุขเพราะเราควบคุมใจเราได้ไง ร่างกายต้องการอาหาร จิตใจต้องการธรรม ถ้าจิตใจต้องการธรรมนะ ถ้าเรามีสังขารในหัวใจของเรา เห็นไหม คุณิเขาหัวเราะเยาะนะ ที่เราดิ้นรนกันอยู่นี้เขาหัวเราะเยาะเลย เพราะเขามีความสุขของเขา แต่นี่คือความสุขของโลกนะ แต่เวลาเราจะสิ้นกิเลสล่ะ?

ถ้าเราจะสิ้นกิเลส อยู่เฉยๆ สิ้นกิเลสไม่ได้หรอก เราต้องดิ้นรนของเรา แต่ดิ้นรนด้วยกิริยาของใจ ไม่ได้ดิ้นรนด้วยกิริยาภายนอก กิริยาภายนอก เห็นไหม คุณิเวลาคนทุกข์คนยาก เราดูกิริยาของเขาเราก็รู้ว่าเขาทุกข์เขายากขนาดไหน แต่เวลาเขามีความสุขล่ะ? กิริยาของเขาคือแสดงออกจากทุกหัวใจใจ ถ้าหัวใจมันมีทุกข์ มันแสดงออกของมัน มันมีแต่ทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้ามีความร่มเย็นเป็นสุขล่ะ ถ้ามีความร่มเย็นเป็นสุข มันสุขอย่างไร?

ถ้าเราเป็นอามิสนะ สิ่งที่เป็นอามิสเราได้เสพ ได้สัมผัส อันนั้นคือความสุขของเรา นั่นเกิดจากความสุขที่ได้สัมผัส นั่นคืออามิส แต่ความสุขในตัวของมันเอง เห็นไหม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “อย่าถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า” พระอริยเจ้าเขานิ่งอยู่เพราะอะไรล่ะ เพราะจิตใจเขารู้ เขาไม่สัมผัสใจ เขาไม่สัมผัสแม้แต่ความคิดนะ

คุณิความคิดมันเกิดจากไหน ความคิดมันเกิดจากใจ แล้วใจเสวยอารมณ์ เสวยความคิดแล้วมันถึงจะแสดงออก แต่พระอริยเจ้าเขาคุมใจของเขาได้ เขาไม่สัมผัสความคิดของเขา ความคิดดี คิดชั่ว เขารู้ทั้งหมด ถ้าคิดชั่วเขาไม่คิด ปิดทิ้งได้เลย แต่คิดดีเหยียบคันเร่งเลย ถ้าเหยียบคันเร่งเลยนี้ความนิ่งอยู่ ที่นี้เหยียบคันเร่งไปแล้วทำคุณงามความดี..

โจรมันจะปล้น เขากำลังจะทำความผิดพลาดกัน แล้วเขาต้องการให้เป็นความลับ แล้วเราบอกว่าอย่าทำๆ เราไปเตือนเขาได้ไหม? เขาปิดปากนะ เขาม่าปิดปากเลย นี่ไงคนที่มันชั่ว เราจะไปเตือนเขา คุณิเราคิดความดี เราบอกเราทำคุณงามความดี คนนั้นเราว่าดีๆ คืออย่างนี้มันดีขวางโลกใจ ถ้าดีของเราล่ะ เห็นไหม เรานั่งสมาธิของเรา ความดีของเรา ใครต้องมายุ่งอะไรกับเรา เวลาเข้าห้องพระของเราแล้ว เราทำอย่างไรของเราก็ได้

ถ้าทำคุณงามความดีของเราเนะ ความดีจากข้างนอก ทำบุญร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับทำจิตสงบหนหนึ่ง จิตสงบร้อยหนพันหน ถ้าไม่เกิดปัญญา จิตสงบก็คือจิตสงบใจ ถ้าจิตมันเกิดปัญญาขึ้นมา โลกุตตรปัญญามันจะชำระกิเลสได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราทำบุญร้อยหนพันหนกับเรานั่งสมาธิภาวนา เราจะเกิดจิตสงบขึ้นมา จิตมันเป็นสมาธิขึ้นมา เราจะมีบุญกุศลขนาดไหน แล้วก็บอกเลยนะ “โอ้อโฮ.. ไปทำบุญที่วัดนะ นี่ทำบุญแล้วมีความสุขก็พอแล้วแหละ นั่งสมาธิภาวนาไปทำไม..”

แล้วเอ็งไปทำบุญเป็นร้อยหนพันหน เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ศีลบริสุทธิ์ ร้อยหนพันหน นี่พันหนก็คือหมื่น แล้วคิดดูสิถ้าเรานั่งสมาธิมันเทียบกับเรามาทำบุญมัน ก็หมื่นครั้ง ในบุญกุศล เห็นไหม นี่ไง แต่เวลาเราคิดทางโลก อยู่.. เราเป็นคนทุกข์คนจน เขาไปทำบุญกุศลกันเราไม่มีโอกาสนะ เราไม่มีปัจจัยไปร่วมกับเขาเนะ แต่ทำไมเราไม่ทำ ความสงบของใจละ

เราทำความสงบของใจ เห็นไหม นี่เวลาทำที่เราไม่ต้องลงทุนลงแรงสิ่งใดเลย ไม่ต้องลงทุนลงแรงด้วยเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัย แต่เราต้องลงทุนลงแรงด้วยกิริยาในหัวใจของเรา เวลาใจมันต้องการธรรมเป็นอาหาร เพราะมันต้องการความสงบความร่มเย็นของมัน ถ้ามีความสงบ ความร่มเย็นของมันนะ คนนั้นเปลี่ยนเลย โปรแกรมของคนเปลี่ยน โปรแกรมความคิดของคนเปลี่ยน ถ้าโปรแกรมความคิดของเรานี้ย่ำคิดย่ำทำ เวลาเราทุกข์ขึ้นมาเราก็จะแก้ไขของมัน

หลวงตาท่านสอนว่า “อย่าเสียดายอารมณ์” เวลาเราทุกข์เรายากเราเสียดายอารมณ์นะ เราคิดว่าเอาอารมณ์มาตั้งไข่ใหม่ แล้วเราจะเปลี่ยนแปลงอารมณ์นี้ให้มันเป็นสุขใจใหม่ แต่ถ้าเราปฏิเสธอารมณ์นี้ไปเลยละ เห็นไหม เราอย่าเสียดายมัน แล้วไม่รับรู้มัน ทิ้งมันไป พอทิ้งมันไปนะ ทิ้งมันไปแล้ว ดูสิ ถ้าเป็นวัตถุนะ พอทิ้งมันไปแล้วมันก็หายไปเลยไข่ใหม่ แต่อารมณ์พอทิ้งมันไปนี่มันเหลืออะไรละ?

ทิ้งอารมณ์ไป ทิ้งความคิดไป มันเหลือจิตใจ มันเหลือเรา แต่พอเราทิ้งอารมณ์ไปนะ เพราะอารมณ์เป็นเรา ทุกอย่างเป็นเรานะ เราทิ้งไปก็ถือว่าทิ้งเราไปด้วย คนไม่กล้าทิ้ง

นะ เวลาสิ่งใดที่มันบาดหมางมันเจ็บช้ำน้ำใจนี้ไม่กล้าทิ้ง ทิ้งไม่ได้ แต่วัตถุประสงค์เวลาทิ้งไปนี้ มันเห็นว่าทิ้งไปเลย นี่ไง แล้ววัตถุประสงค์มันจะทิ้งไปที่ไหนละ

ของที่เราทำอยู่ ถ้าจิตใจมันไม่สั่งให้ทิ้งมันทิ้งไม่ได้หรอก ทุกอย่างมันมาจากใจ ถ้าใจมันสั่ง ใจมันทำนะมันเป็นไปได้ แต่ถ้าใจมันไม่สั่ง ใจมันไม่ทำ มันก็อยู่ของมัน อย่างนั้นแหละ เห็นไหม ใจต้องการธรรมเป็นอาหาร ถ้าใจต้องการธรรมเป็นอาหาร แล้วธรรมมันอยู่ที่ไหน? เวลาธรรมนะเราเข้าใจไม่ได้ ธรรมคืออะไร คุณใช้เวลาเขาปลุกผักสวนครัว เห็นไหม เขาต้องเตรียมดิน เขาต้องทำต่างๆ เขาต้องปลุกผักสวนครัวขึ้นมาเพื่อเป็นอาหาร

นี่ก็เหมือนกัน เราจะปลุก “หน่อพุทธะ” ในหัวใจของเรา เวลาเราจะปลุกหน่อพุทธะในหัวใจของเราๆ จะไปปลุกกันที่ไหน ปลุกบนอากาศหรือ นี่แล้วใจเราอยู่ที่ไหนละ เราต้องมีสติเพื่อจะค้นหาใจของเรา ถ้าจิตใจเราเป็นสมาธินั่นละคือแปลงผัก คือพื้นดิน คือภวาสวะ คือภพที่เราจะปลุกผักสวนครัวของเราเพื่อเป็นอาหารของเรา

ถ้าเรามีสติขึ้นมา มีสติยับยั้งความคิดใจใหม่ ความคิดนี้เป็นหญ้าเป็นสิ่งรกชฎ เรา ก็พยายามถากถางสิ่งที่เป็นความรกชฎออกไป เพื่อเราจะพรวนดินของเรา เห็นไหม ปัญญาอบรมสมาธิ พุทโธ พุทโธ เราพยายามยับยั้งความคิด ถ้ายับยั้งความคิดได้ พอจิตมันสงบเข้ามาสมาธินั่นละคือภวาสวะ คือภพของจิต ถ้าภพของจิตขึ้นมา ถ้าสมาธิไม่ได้ใช้ปัญญา สมาธิมันก็จะเสวยสุขสมาธิในสมาธิธรรม

สติธรรม ปัญญาธรรม สมาธิธรรม.. สมาธิธรรมคือความสงบของใจ พื้นดิน เห็นไหม พอเราถากเราถางพื้นดินแล้ว เราไม่ทำสิ่งใดต่อไป ไม่เกิดปัญญาต่อไป หญ้ารกชฎ มันก็จะขึ้นมาปกคลุมพื้นดินนั้นอีก

จิตมันสงบขนาดไหน ถ้าเราไม่ได้ลงผักสวนครัวของเรา เราไม่ได้ดูแล ไม่ได้พรวนดินของเรา หญ้ามันก็จะรกขึ้นมาอีก พอจิตมันสงบขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าเราไม่ได้ปลุกผักปลุกหญ้าของเราขึ้นมา เราไม่ได้ดูแลแปลงผักแปลงหญ้าของเราขึ้นมา มันก็จะไม่เป็นผักขึ้นมา จิตสงบขนาดไหน พอจิตมันสงบ นั่นแหละคือภวาสวะ คือภพ คือปฏิสนธิจิต

ปฏิสนธิจิตที่ว่าพาเกิดพาตาย จิตตัวนี้พาเกิดพาตาย ความคิดไม่ได้พาเกิดพาตาย เวลาตายขึ้นไปความคิดมันจะย่อยสลายเข้ามาสู่ปฏิสนธิจิต

ปฏิสนธิวิญญาณ วิญญาณที่เรารับรู้กันอยู่ที่นี่คือสัญชาตญาณของมนุษย์ คืออายตนะ คือความคิด คือเปลือกส้มกับส้ม เปลือกส้มมันรักษาเนื้อส้มไว้ ถ้าเปลือกส้มคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ คือความรู้สึกความนึกคิด ถ้าเปลือกส้มอย่างนี้มันรักษาเนื้อส้มไว้ เปลือกส้มก็ต้องเป็นส้มตลอดไปใช่ไหม มนุษย์ก็มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ ตลอดไป

แต่! แต่เวลาเป็นเทวดาละ เป็นพรหมละ เห็นไหม มันเป็นขันธ ๔ มันมีขันธ ๑ พรหมเขาไม่มีความคิด เขามีผัสสะ เขามีแต่ความรู้สึกเฉยๆ นี่ไง เวลาจิตมันเวียนตาย เวียนเกิดตามสถานะของมนุษย์ ตามสถานะต่างๆ ถ้าเราทำบุญกุศลมันเป็นอมิส มันเป็นอย่างอื่น เราต้องลงทุนลงแรง แต่เวลาจะภาวนาขึ้นมา มันเป็นกิริยาของใจ มันเป็นความเห็นจากภายใน

นี่ถ้าพูดถึงผู้ปฏิบัติเขาจะรู้ของเขาว่า พอจิตมันสงบแล้วเกิดปัญญา เกิดมรรคญาณ นี่ปัญญามันเกิดอย่างไร แต่ถ้าพูดถึงคนไม่เป็น คนไม่เคยพบไม่เคยเห็น เขาบอกปัญญาเขาเกิด มันเกิดโดยที่ว่ามีเปลือกส้มกับเปลือกส้มมันมีของมันอยู่ไง

ผลส้ม มันต้องมีเปลือกส้มรักษาผลส้มนั้นมา มนุษย์เกิดมาที่มีความรู้สึกนึกคิดมา พร้อมกับสัญชาตญาณของมนุษย์ นี่เขาถึงเรียกว่าโลกียปัญญา ปัญญาเกิดจากโลก ปัญญาเห็นไหม วิชาชีพ การศึกษาต่างๆ มันก็เหมือนกับหญ้านั้นแหละ หญ้าบนผิวดิน หญ้าบนแผ่นดินมันจะมีของมัน ถ้ามีแผ่นดิน มีฝนตก มีความชุ่มชื้นมา เต็มหญ้างอกแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน โดยธรรมชาติของมันความรู้สึกนึกคิดมันมีของมันอยู่แล้ว ทีนี้พอมีความรู้สึกนึกคิด เราถึงยับยั้งให้ความรู้สึกนึกคิดนี้มันหยุดลงชั่วคราว มันถึงจะเป็นสัมมาสมาธิ มันถึงจะไม่มีกิเลสบวก เห็นไหม ถ้ามันเกิดปัญญามันจะเป็นโลกุตตรปัญญา

แต่ปัญญาที่เกิดกันอยู่ปัจจุบันนี้ ที่ว่าปฏิบัติกันไปไม่ต้องทำอะไรเลยแล้วมันจะเป็นของมันอยู่ อย่างนี้มันเป็นโลกียปัญญา มันเป็นหญ้า มันเป็นอย่างอื่น ที่เกิดขึ้นโดย

สังฆชาตญาณ มันเกิดขึ้นอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเกิดขึ้นแล้ว เราพยายามศึกษาธรรมะแล้วเราเคลมเอาเองว่า ปัญญาเป็นอย่างนั้น สติเป็นอย่างนั้น

...สตินึกเอา ปัญญานึกเอา ปัญญาสำเร็จรูปหมดเลย ของสำเร็จรูป เห็นไหม เราซื้อสินค้ามา เราก็อบปีแล้วเอามาทำสินค้าขายต่อๆ กันไป เราไม่ได้ค้นคว้า เราไม่ได้วิจัย เราไม่ได้สร้างสินค้านั้นขึ้นมาเอง แต่เวลาเราปฏิบัติขึ้นมาเราต้องสร้างของเราขึ้นมาเอง ถ้าเราไม่สร้างขึ้นมาเองเขาเรียกสังฆญา คือลักษณะนี้เป็นของพระพุทธเจ้า

แต่นี้เราศึกษามา พระพุทธเจ้าไม่เรียกร่องลักษณะอะไรกับเรานะ ท่านอยากให้เรา รู้ด้วย แต่เรารู้ด้วยการถือบปี แต่ถ้าเรารู้ด้วยการวิจัย ด้วยการค้นคว้า ด้วยการกระทำ เรา จะรู้จริงของเราขึ้นมา การรู้จริงอันนี้เขาเรียกว่าโลกุตตรปัญญา เพราะรู้จริง เห็นจริง มันก็จะไปทำลายความหลงเล่ห์สย ไปทำลายสิ่งที่เป็นอาสวะ สิ่งที่เป็นกิเลสต้นหาคความ ทะยานอยากในหัวใจ มันจะไปรื้อไปทำลายด้วยมรรคญาณ ทำลายด้วยการกระทำ สิ่งที่เป็น การกระทำนี้พอมันทำถึงสิ้นสุดขบวนการของมัน ตั้งแต่ขึ้นไปเป็นโศดาบัน สกิทาคามี อนาคามี จนถึงที่สุดแห่งทุกข์

นี่คูสการเกิดและการตายมันอยู่ที่ไหนล่ะ จิตถ้ามันมีแรงขับ มันมีวิชาอยู่ มัน พร่องอยู่นี้มันเกิดตายแน่นอน แต่จิตถ้ารักษาจนสะอาดบริสุทธิ์แล้วนะ เห็นไหม

เขาบอกว่า “จิตพระอรหันต์ จิตพระอรหันต์”

จิตพระอรหันต์ไม่มีหอรอก ถ้าจิตพระอรหันต์มี.. ที่ไหนมีจิต ที่นั่นมีภพ ที่ไหนมี จิต ที่นั่นมีวิชา เพราะมีสถานที่ ทำลายสิ้นขบวนการของมันแล้ว

หลวงตามหาท่านพูดใหม่ๆ ท่านก็บอกว่า “จิตเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น” พอถึง ที่สุดแล้วนะ ท่านบอกว่า “จิตนี้เป็นธรรมชาติ” สุกท้ายแล้วพระอรหันต์เป็นธรรมชาติ ไม่ใช่จิต ไม่ใช่ใจๆ ทั้งสิ้น ขบวนการของมันละเอียดลึกซึ้งนัก แต่พอขบวนการนี้ทำ สิ้นสุดแห่งทุกข์แล้ว อะไรเกิด อะไรตาย

การเกิดและการตายนี้ผลของวิญญูะ! ผลของวิญญูะ เห็นไหม ฝนตก แดดออก พระ อาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก จิตนี้มันก็เป็นธรรมชาติ ต้องหมุนเวียนไปเหมือนกับจักรธรรม นี้ ฝนตก แดดออก มันเป็นเหตุเป็นผลของมัน จิตมันจะไปเกิดไปตายก็มีเหตุมีผลของ

มัน มีกรรมดีกรรมชั่ว มีแรงขับต่างๆ ไปของมัน แต่เราศึกษาธรรมแล้วเราแก้ไขของเรา ให้มันเป็นความจริงขึ้นมา ถ้ามันเกิดอริยสัง เกิดสังจะความจริง เกิดมรรคญาณขึ้นมา มัน ทำลายขึ้นมา

ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติแล้วนะ ท่านจะเคารพ จะซาบซึ้งในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือคัมภีร์ขึ้นมา ธรรมะนี้มาจากไหน? ธรรมะนี้ เขาว่าธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม ทางวิชาการที่เขาคิดกันนี้ว่ามีอยู่โดยดั้งเดิม แต่เอ็งไม่รู้หรือ

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือคัมภีร์ขึ้นมาเราไม่รู้หรือ เราก็ได้แต่ท่องจำกันไปเรื่อยๆ เห็นใหม่ ก่อนสมัยพุทธกาลเขาบอก นั่นก็เป็นพระอรหันต์ นี่ก็เป็นพระอรหันต์ เพราะอะไร เพราะสมัยก่อนพุทธกาลนะ ทุกคนก็ไขว่คว้าอยากจะหาทางออก เจ้าลัทธิต่างๆ ก็บัญญัติตนว่าเป็นพระอรหันต์ทั้งนั้น แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะออกบิณฑบาตนะ ในสมัยพุทธกาลถ้ามีเวลาเหลือท่านจะแวะไปหาเจ้าลัทธิต่างๆ ไปคุยธรรมะกันนะ ไปคุยธรรมะ นี่ไง อะไรมันหัน มันหันซ้ายหรือหันขวา

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาอธิบายไปแล้วพวกนั้นตอบไม่ได้หรือเห็นใหม่ สิ่งนี้มันเป็นความมหัศจรรย์ที่อยู่ในหัวใจของเรา ไม่ใช่มหัศจรรย์อยู่ข้างนอกเลย มหัศจรรย์อยู่ที่ความรู้สึกลึกซึ้งนี่ จิตนี้มีมหัศจรรย์มาก เวลาแก้ไขไปแล้วนะ สุดสิ้น ขบวนการไปแล้ว ยิ่งมหัศจรรย์เข้าไปใหญ่เลย นี่ไงธรรมะเหนือโลก!

ฉะนั้น เราจะต้องมีสติ มีปัญญาของเรา นี่เกิดตายๆ เกิดตายมาต้องมีสัมมาอาชีพะ ต้องมีการกระทำ ต้องมีหน้าที่การงาน แต่หัวใจมีคุณค่ามาก ถ้าเรามาประพฤติปฏิบัติแล้วหรือคัมภีร์ของเรา เราจะเคารพตัวเรามาก เราจะเคารพใจ เคารพความรู้สึก เคารพจิตใจ.. นี่ ความรู้สึกนึกคิด เห็นใหม่ ค่าน้ำใจมีค่ามาก เอวัง